

Адыгеим и Лышъхъэ пшъэрылъ гъэнэфагъэхэр афишлыгъэх

Адыгеим и Лышъхъэу, партией «Единэ Россией» и Адыгэ шъолъыр къутамэ исекретарэу Къумпыл Мурат партией и Тхьаматэу Дмитрий Медведевым и Общественнэ приемнэ зыкыфэзыгъэзэгъэ цыфхэр ригъэблэгъагъэх.

Адыгеим и Лышъхъэ ипресс-къулыкъу кызыритыгъэмкӀэ, цыфхэм ялӀэу тхыльхэр зыфӀэгъэхыгъэхэр ведомствэ зэфӀ-шъхъафхэм ялофшӀэн, зыщыпсӀэхэр унэхэм языхт нахышӀу шыгъэнымкӀэ лӀыпӀэгъу ятыгъэныр, фӀтӀэрыбӀу зэхӀт-унэхэм гъӀцӀӀӀжыкӀы лӀофшӀӀӀхӀу ара-шӀыпӀӀӀхӀэр языхт, цыфхэм лӀоф ашӀӀ-нымкӀэ ыкы кӀялӀзӀнхӀмкӀэ фытыныгъу ялӀхэр зыпкӀ игъуцожыгъӀнхӀр, пал-лиативнӀ лӀыпӀӀӀгъу кӀэ заджӀхӀэр игъом аӀӀӀӀӀгъэхъгъӀнхӀр ары. Общественнэ организациеу «Союз абхазских добро-вольцев РА» зыфилорӀэм илӀыкӀо зыкы-зӀрафигъэзэгъэ тхыльми хӀӀпӀагъэх.

Къумпыл Мурат кӀеколӀагъэ пӀпчӀ кыӀуагъэм едӀлугъ, ащ дакӀоу мини-стрӀхэм, комитетхэм япӀӀӀхэм, кӀалӀу МыекъуапӀ имӀр пшъэрылъ гъӀнӀфагъ-хӀэр афишлыгъэх. Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ и КонтрольнӀ гъӀлорышӀӀӀ лӀыпӀӀӀт пшъэрылъу афишлыгъэх-мкӀэ пӀӀӀӀхӀэр укъуагъэ мыхъунхэм ыкы тӀрӀзӀу гъӀцӀӀӀгъӀнхэм.

«ЧыпӀӀӀхэм лӀофыгъохӀэр зӀрашӀӀ-шӀуахыхӀэрэм ишыхъатӀу щытых тхыль-хӀу цыфхэм кырашӀылагъэхӀэр. МафӀ кӀӀс муниципальнӀ образованиехэм япӀӀӀхэм ыкы ведомствӀхэм лӀофӀу ашӀӀрэм кыпкырыкыхӀӀзӀ зӀрӀрес-

публикӀу хабзӀм илӀыкӀохэм лӀофӀу ашӀӀрэм шӀуагъӀу кытырӀм уасӀ фашӀы. ЗӀкӀӀ кӀеколӀагъэхэм зӀришӀы-кӀагъэм тетӀу зыгъӀгумӀкыхӀэр лӀоф-гъохэмкӀэ кӀадӀгъушӀӀӀтхы, ахэм ялӀытыгъӀу унашӀохӀери ашӀӀтхы», — кыхигъӀӀыгъ республикэм и Лышъ-хъэ.

Къумпыл Мурат зӀлӀкӀагъум кызырӀ-щӀылагъэмкӀэ, партией «Единэ Россией» и Адыгэ шъолъыр къутамэ исекретарӀу бӀмышӀӀу зӀрӀхадзыгъэм цыфхэм ят-хыльхэм, ялӀӀӀхэм лӀоф адӀшӀӀгъӀнхэм-кӀэ пшӀӀӀдӀкӀыжӀӀу илӀм джыри нахъ кыхегъахъо. Партией и ТхьаматӀ

ишъолъыр общественнӀ приемнӀ ипӀӀӀу Шъао АскӀр пшъэрылъ фишлыгъ цыфхэм ялӀӀӀхэм лӀоф зӀрадашӀӀрэм ипӀӀӀнӀ уплӀӀӀлун ыгъӀӀӀшӀнӀу.

«ТилофшӀӀӀкӀэ анахъ мӀхъанӀшхо зӀттын фаер цыфхэм лӀофыгъохӀэр, ягумӀкыгъохӀэр ары. НӀбгырӀ пӀпчӀ илӀӀӀу тхыль тӀрӀзӀу зӀшӀохыгъэ хъуным тылӀыпӀӀӀн фае, теурыкӀуа-гъэ ашӀӀкӀэ кызыхӀадгъафӀ хъушӀтӀп. Партией ипӀӀӀхэм пшъэрылъ гъӀнӀ-фагъэ кытфашӀыгъ: цыфхэр зыгъӀ-гумӀкыр лӀофыгъо ин пстӀухӀмкӀи лӀыпӀӀӀгъушӀу тафӀхъун фае», — кы-хигъӀӀыгъ Адыгеим и Лышъхъэ.

Анахъ дӀгъухэм ащыш хъуыгъэ

Предприниматель ныбжыкӀӀхэм язӀнӀкыкыоу «Молодой предприниматель России-2019» зыфилорӀр кӀалӀу Казань щыкӀуагъ. Ащ изы лӀӀныкыоу «МӀкӀумӀӀ хъызмӀтыр» зыфилорӀм ятӀонӀрӀ чыпӀӀр щыуытыгъ Адыгеим икыгъэ фермер ныбжыкӀӀу Алексей Федоровым.

АР-м мӀкӀу-мӀщымкӀэ и Министер-ствӀ кызырӀрӀауагъэмкӀэ, фермер ныбжыкӀӀр КошхъӀблӀ районыр ары зыщылажӀӀр, чыгулӀжыным пылъ. ЗӀнӀкыкыоу иӀӀӀрӀ уцугъоу предпринимательхэм лӀыпӀӀгъу ятыгъӀнхэм

фӀгъӀзӀгъэ ГупчӀм чӀӀпыогъу мазӀм щыкӀуагъэм текӀоныгъӀр кыщыдихы-гъагъ.

Алексей мӀкӀумӀӀ хъызмӀтым хӀхъо-ныгъӀхӀер егъӀшыгъӀнхэм ыкы мӀкӀумӀӀ продукциям ибӀдӀзӀршӀӀӀӀ зӀгъӀушӀом-

бгъуыгъӀнхэм афӀтегъӀпсыхъӀгъэ кӀзра-лыгъо программӀм кыдыхӀӀытагъӀу 2019-рӀ илӀӀӀым грантӀу сомӀ милли-онрӀ мин 500-рӀ кыыратыгъ. АшӀӀкӀэ тракторрӀ чылӀӀхъӀеут машинӀрӀ кы-щӀафӀгъэх.

Боксым имӀфӀкӀи шъыпкыагъ

ПрофессиональнӀ боксымкӀэ ДунӀе зӀлӀкӀӀгъоу «Кавказ ыгу» зыфилорӀр аӀӀрӀу Адыгэ Республикэм щыкӀуагъ.

Спорт УнӀшхоу Кобл ЯкӀубӀ ыцӀэ зыхырӀм щызӀхӀащӀгъэ зӀнӀкыкыоу боксым имӀфӀкӀи мафӀу пӀытӀ хъушӀ. СпортымкӀэ дунаим щызӀлӀащӀӀрӀ ком-ментаторӀу Александр ЗагорскӀм пчыхъӀзӀхӀхӀэр зӀришӀагъ.

ОлимпиадӀ джӀгунхэм дышӀӀр кӀа-щызыхыгъэ Шамиль Сабиловыр, про-фессиональнӀ боксымкӀэ дунаим аӀӀрӀ чыпӀӀр кыщыдӀзыхыгъэ Григорий Дрозд, ШӀушӀӀ фондӀм ипӀӀӀу Андрей Андреевыр, фӀшъхъаф цӀӀрылӀхӀэр зӀ-хӀхъӀм щызӀлӀагъӀх.

Адыгэ Республикэм и ЛышъхъӀу Къумпыл Мурат зӀнӀкыкыоу изӀхӀ-щӀӀкӀэ лӀыпӀӀгъу кӀафӀхъуыгъ. Краснодар краим, Адыгэ Республикэм боксымкӀэ яфӀдӀрациӀхӀэр зӀнӀкыкыоу икӀ-щӀаӀӀхэм ащышых.

ТиреспубликӀэ щӀӀлугъӀхӀ боксерхӀу Сергей Врядий ыкы Игорь Ионовым тагъӀгушӀуагъ. С. Врядий Краснодар краим испортсменӀу Самвел Погосян текӀуагъ.

(ИкӀлӀух я 8-рӀ н. ит).

Теклоныгъэм и Мафэ зэрифэшъуашэу хагъэунэфыкIышт

— МэфэкIым мэхъанэу илэр пстэу-ми къагурылон, ар IофтхьабзэхэмкIэ баеу, цыфхэмкIэ гүлэтылэу хэгъэунэфыкIыгъэным тишъыпкэу Iоф дэтшIэн фæе, — къыуагъ Къумпыл Мурат. — ГъэшIэгъонэу, гум къинэжынынэу

зэхэтцэным тыпылышт. Республикэм псэуплэхэу итхэр мэфэкIым къыхэдгъэлэжънхэ фæе. Ветеранхэм анахъэу тынаIэ атедгъэтыныр пшъэрылъ шъхьал. IофшIэнхэм ныбжыкIэхэр, юнармейцэхэр ахэтцэнхэ фæе.

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Къумпыл Мурат фондэу «Теклоныгъ» зыфилорэм изэхэщэкIо комитет изэхэсыгъо тыгъуасэ хэлэжъагъ. Хэгъэу зеошхом Теклоныгъэр къызщыдахыгъэр илъэс 75-рэ зэрэхъурэр къэкlorэ илъэсым зэрифэшъуашэу хэгъэунэфыкIыгъэным тегушылагъэх.

Къэкlorэ илъэсым ижъоныгъокIэ мазэ нэс Паркэу «Патриот» зыфилорэм гъэцэкIэжынынхэр шашынхэ ыкIи Iофтхьабзэ гъэнэфагъэхэр ащ шырагъэкIокIынхэ гухэлъ зэрэщыIэр Къумпыл Мурат игушылэ къыщыхигъэщыгъ. Мыщ нахъ цыфбыбэ къекIолэным зэрэпылыштхэр ащ къыуагъ.

Теклоныгъэм фэгъэхыгъэ саугъэтхэр агъэцэкIэжынынхэм Iофыгъохэу япхыгъэхэми зэхэсыгъом щатегушылагъэх. Ахэм анаIэ атырагъэтыну республикэм и Лышъхъэ муниципалитетхэм пшъэрылъ афигъэуцугъ. Адыгеим псэуплэхэу ит пстэуми IофшIэнхэр зэращыкIонхэ фаер Къумпыл Мурат игушылэ къыщыхигъэщыгъ. Зэхэсыгъом къызэрэщылагъэмкIэ, 2020-рэ илъэсым жъоныгуагIэм и 9-м ехъулэу объект 34-мэ гъэцэкIэжынынхэр

ащыкIоштых. Ащ нэмыкIэу, лыхъужъныгъэу къахэфагъэмкIэ мемориальнэ плитэхэм ацIэхэр атетхэгъэныр къэзылэжыгъэ нэбгырэ 51-рэ агъэнэфагъ.

«Книга Памяти» зыфилорэ тхылъым ия 5-рэ томрэ «Победители» зыфилорэм ия 4-рэ томрэ якъыдэгъэкIын республикэм Iоф шыдашIэ. Муниципальнэ образование пэпчъ ащ хэлэжъэ. «75 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941 — 1945гг.» зыфилорэ медалыр зыфагъэшъошэштхэм ягугъу зэхэсыгъом къыщашыгъ. Тызыхэт илъэсым ишэкIогъу мазэ и 1-м ехъулэу мыщ фэдэ медаль къаратынэу нэбгырэ 2664-рэ агъэнэфагъ.

ГЪОНЭЖЫКЪО Сэтэнai.

Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ.

Тыгъэгъазэм и 3-р — сэкъатныгъэ зилэхэм я Дунэе маф

ЛъэбэкъушIухэр ашIых

Мы мафэм ихэгъэунэфыкIын зытегъэпсыхъагъэр сэкъатныгъэ зилэ цыфхэм ялофыгъохэм анаIэ тырадзэныр, шлуагъэу ахэлхэр, яфитыныгъэхэр ыкIи ягупсэфыныгъэ къэхъумэгъэнхэр, политическэ, социальнэ, экономическэ ыкIи культурнэ шылакIэм ахэр хэлэжъэнхэм кIэгъэгушIугъэнхэм обществэм ыналэ тыригъэтыныр ары.

Адыгэ Республикэм IофшIэнымкIэ ыкIи социальнэ хэжъоныгъэмкIэ и Министерствэ къызэритыгъэмкIэ, мы илъэсым иапэрэ мафэ ехъулэу сэкъатныгъэ зилэ нэбгырэ мин 35-м ехъу республикэм щэпсэу. Ахэм ащыщэу 1300-р кIэлэцыкIлх.

Сэкъатныгъэ зилэхэм янахъыбэр икIу фэдизэу шыIэныгъэм хэгъэгъозэгъэнхэм пае къэралыгъо Iэпылэгъу ящыкIагъ. Ахэр зыхэхъэхэрэ социальнэ купхэм ялэытыгъэу реабилитационнэ, материалнэ ыкIи нэмыкI Iэпылэгъухэр арагъэгъотых. Ахэм яшлуагъэкIэ зипсауныгъэ амалхэр тэрэз цыфхэм афэдэу мыхэри шыIэныгъэм зыкIыхагъотэн альэкIы.

Аужырэ илъэсхэм сэкъатныгъэ зилэхэ цыфхэм яфитыныгъэхэр къэхъумэгъэнхэмкIэ лъэхъаным диштэрэ хэбзэгъэуцугъэ базэ шыIэ хъугъэ. Ащ къыхэбгъэщын плъэкIышт сэкъатныгъэ зилэхэм яфитыныгъэхэм я Конвенция Урысые Федерациер зэрэкIэтхагъэр.

Мы цыф купым социальнэ Iэпылэгъоу ратырэм къыхеу-бытэх пенсие фэло-фашIэр, мазэ къэс аратыхэрэ ахъщэ тынхэр, Iэзэгъу уцхэр ыкIи техническэ пкъыгъохэр алэкIэгъэхъэгъэнхэр, санаторнэ-курортнэ Iэзэныр. Цыфхэм, сэкъатныгъэ зилэхэми, аратырэ социальнэ Iэпылэгъу-

хэм илъэс къэс ахэхъо, ахэр бюджет зэфэшъхъафхэм къарэкIых.

Къэралыгъо программэу «Доступная среда» зыфилоу 2016-2020-рэ илъэсхэм ателытагъэр Адыгеим щыпхыращы. 2018-рэ илъэсым а программэм игъэцэкIэн сомэ миллион 15-м ехъу, мы илъэсым миллиони 10-м нахъыбэ пэлуагъэхъагъ. Республикэм ит социальнэ, транспортнэ ыкIи инженернэ объекты 193-м щыщэу 129-р сэкъатныгъэ зилэхэмкIэ Iэрыфэгъоу зэтырагъэпсыхъагъ (процент 66,84-рэ).

Сэкъатныгъэ зилэхэм яобще-

ственнэ организациехэр къэралыгъо органхэм ялофшIэн чанэу хэлэжъэх. ЛъэныкъуитIур зэгъусэу шIэжъ ыкIи юбилейнэ мафэхэр хагъэунэфыкIых. А общественнэ организациехэм ялофшIэн пэлуагъэхъанэу илъэс къэс ахъщэ афатIупшы. Джащ фэдэу зипсауныгъэ амалхэр зэщыкIуагъэхэм культурэм, спортым, творчествэм, гъэсэныгъэм альэныкIокIэ гъэхъэгъэшIухэр зэрашIыхэрэм ыкIи республикэм ищыIэныгъэ чанэу зэрэхэлэжъэхэрэм афашI Адыгэ Республикэм ыцIэкIэ гъэнэфагъэ шлухъафтыныр афагъэшъуашэ.

ЮШЫНЭ Сусан.

ПшъэдэкIыжъ арагъэхъышттэп

Мы илъэсым цыфым ипсауныгъэ зэрар езыхырэ шъобж зэфэшъхъафхэр атыращагъэхэу, ащ къыхэкIыкIэ ящылэныгъэ ахъожыгъэу, джащ фэдэу IашэмкIэ зиукIыжыгъэу хъугъэ-шIэгъабэ агъэунэфыгъ. Мыщ дэжым къэлэгъэн фæе Росгвардием и ГъэлорышIапIэу АР-м щылэм лицензи-изын IофшIэнымкIэ иподразделение иучет Iашэхэр зэрэщамытхыгъэхэр.

Хэбзэнчъэу агъэфедэрэ Iашэр егъэзыгъэ Iоф хэмылэу игъом атыжыгъагъэмэ, мыхэм афэдэ тхэмыкIагъохэм ащы-ухъумагъэхэ зэрэхъуцтгъагъэм щэч хэлъэп.

Росгвардием и ГъэлорышIапIэу Адыгеим щылэм республикэм щыпсэухэрэм закыфегъазэ хэбзэнчъэу Iашэхэр амыгъэфедэнхэу, егъэзыгъэ Iоф хэмылэу къэохэрэ пкъыгъохэр, щэхэр, Iашэхэр атыжынынхэм фэлорышIэрэ программэм чанэу хэлэжъэнхэу. Сыда Iомэ егъэзыгъэ Iоф хэмылэу Iашэхэр язытыжхэрэм пшъэдэкIыжъ арагъэхъышттэп.

АР-м иминистрэхэм я Кабинет ыштэгъэ зэхэубытэгъэ программэу «Хэбзэукъоныгъэхэр профилактикэ шIыгъэнхэр» зыфилоу 2018 — 2020-рэ илъэсхэм ателытагъэм къызэрэдилы-тэрэмкIэ, хэбзэнчъэу агъэфедэрэ Iашэр егъэзыгъэ Iоф хэмылэу язытыжхэрэм ахъщэ шлухъафтынэу сомэ мини 100 аратынэу егъэнафэ.

Росгвардием и ГъэлорышIапIэу АР-м щылэмрэ АР-м хэгъэу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэрэ зэгъусэхэу зэрэхъэгъэхэ пэшлорыгъэшъ Iофтхьабзэхэм яшлуагъэкIэ гранати 4, гранатометым илагымэ 87-рэ, авиационнэ топыщэ 24-рэ, шхонч 17 ыкIи газкIэ орэ зы пистолет къатыжыгъэх. Мы мафэхэм яхъулэу сомэ 124 800-рэ цыфхэм аратыжыгъэ.

Хэбзэнчъэу Iашэхэр зыгъэфедэхэу, яшлоигъоныгъэкIэ ахэр язытыжынынхэу фæхэм муниципальнэ образованиехэм я ОВДхэм ядежурнэ частхэм ыкIи Росгвардием и ГъэлорышIапIэу АР-м щылэм лицензи-изын IофшIэнхэм яподразделение пстэуми зафагъэзэн альэкIышт. ..

ХЪОПСЭРЫКЪО Мурат:

«Цыфхэм ягумэкIыгъохэр зэхэфыгъэнхэм тынаIэ тет»

Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэлукIэ ФедерациемкIэ и Совет хэт Хъопсэрыкьо Мурат мы мафэхэм гуцылэгъу тыфэхугъ, пшэрылъэу зыфигъэуцужьхэрэм, ахэр зэригъэцакIэхэрэм ягугъу кышыгы.

— *ФедерациемкIэ Советым Iоф щыпшIэнэу узыхахьэм сьд фэдэ пшэрылъха зыфэбгъэу-цужьыгъагъэхэр? Ахэр непэ зэхьокIыгъэхэ?*

— 2012-рэ илъэсым мыщ Iоф щысшIэнэу сызыхахьэм пшэрылъэу силагъэр зы ыкIи ар зэхьокIыгъэп. Адыгэ Республикэм щыпсэухэрэ цыфхэм ящыIэкIэ-псэукIэ, шьолъырым исоциальнэ-экономикэ зытет нахьышIум ылъэныкьокIэ зэхьокIыгъэным амалэу силэр есхьылIэныр ары. Адыгеим сыккышымыхъугъэу, сышымыщми, республикэм гуфэбэныгъэ-шо фысIи, мыщ щыпсэухэрэм лъытэныгъэ афэсэшIы. СилофшIэн уахътэ сзухыфэкIэ федеральнэ ыкIи республикэ пащэхэм пшэрылъэу кысфэгъэу-цугъэр зэрифэшъуашэу зэрэгъэцэкIэщтым сыпылыщт.

— *Шьолъыр пащэм зепхыныгъэ пытэ дыуимы-Iэу пшэрылъхэр бгъэ-цэкIэнхэр кыныщт.*

— Адыгеим экономикэм, социальнэ лъэныкьохэмкIэ зэхьокIыныгъэшIухэр щыхъунхэр зэлъытыгъэр республикэм ипащэ икомандэ хэтхэм зепхыныгъэ ялэу Iоф зэрэзэдэшIэрэр ары. Ащ сьзэрэхэтым сырэгъу-шхо. ЗэгурыIоныгъэ уимылэу

хэр бэрэ зэхэоццх. Сьд фэдэ лъэлуха анахьыбзу зыккызырэнфагъазэрэр?

— Мы лъэныкьомкIэ республикэм Iофхэр зэрифэшъуашэу щызэтэгъэпсыхьагъэх. Адыгеим щыпсэурэ цыфым муниципальнэ, шьолъыр приемым зыхитхэн ылъэкIыщт. Кытэуалэхэрэм ялъэлухэм, ягумэкIыгъохэм янахьыбэр зэхэтэфы. Аужырэ зэлукIэм сыккытегуцылэ зыхьукIэ, нахьыбэрэ упчIэхэр кызкIэуцухэрэр цыфхэм программэу, проектэу республикэм

щыпсэурэ нэбгырэ пэпчъ мыщ еклопIэн, игумэкIыгъо щызэхифын ылъэкIыщт, Iэпылэгъуи щигъотыщт.

— *Программэу цыIэхэм афэгъэхьыгъэ кьэбархэм цыфхэр ащымыгъуазэху бэрэ кыыхэкIы. Муниципальнэ е нэмыкI кьулыкьухэм икьоу япшэрылъхэр зэрамыгъэцакIэхэрэм ар епхыгъа?*

— Зыныбжь хэклотагъэхэм, нэмыкIхэм икьоу кьэбарыр зэрэзэхамыхэрэм ар ыпкъ кьекIы. КьулыкьушIэхэм ялофшIэн зэрагъэцакIэхэрэр мыщ зыкIи кыыхахьэрэп.

— *ГумэкIыгъоу цыфхэм кыуахьылIэрэр гъэцэ-кIагъэ хъуным иамалхэр зеохъэх.*

— Пшэрылъэу сIэм кыдыхэлъытагъэу кысахьылIэгъэ гумэкIыгъо пэпчъ зыщызгъэгъозэн фае. Цыфхэм а чыплэм гуцылэгъу сафэху е Iофыгъом идэгъэзыжын фэгъэзагъэхэ кьулыкьухэм пшэрылъ гъэнэфагъэхэр афэсэшIы.

— *Лъэпкь проектхэм ягъэцэкIэн мэхъанэшхо иI. Адыгеири ащ хэла-жъэ. Сьд фэдэ проект-*

хэмкIэ республикэм зэфэхьысыжъ дэгъухэр ышIыгъэхэ?

— Урысыем и Президент Лъэпкь проектхэм ягъэцэкIэн фэгъэхьыгъэ унашъом кIэтхагъ. 2022-рэ илъэсым нэс проектхэм ягъэцэкIэн сомэ триллиони 7 фэдиз пэлуагъэхьащт. Пстэу-ми анахъ шъхьалэр проектхэм яшIуагъэкIэ субъект пэпчъ социальнэ-экономикэ хэхьоныгъэхэр зэришIыщтхэр ары. Мы илъэсым Лъэпкь проектхэм ягъэцэкIэн пэлуагъэхьанэу Адыгеим сомэ миллиарди 4 кыфатIупщыгъ. Мыщ КъумпIыл Мурат мэхъанэу ритырэр пстэу-ми зэхашIыкIын, кьоджэ псэупIэхэм кьащегъэжъагъэу муниципалитетхэм, кьалэхэм пшэадэкIыжъэу ялэр кьагуры-лон фае.

— *Мыщ дэжбым кьоджэ-псэупIэхэм япащэхэм сьд фэдэ мэхъана яIэн ылъэкIыщтыр?*

— Муниципалитетхэм ямэхъанэ бгъэцIыкIу хъушIтэп. Лъэпкь проектхэм пстэури кы-

медицинэ учреждение-хэр кIэу республикэм иащIы. О уишIошIкIэ, Лъэпкь проектхэм ягъэ-цэкIэнкIэ Адыгеири нэмыкI шьолъырхэм кьа-хэщэ?

— Мы лъэныкьомкIэ Адыгеим гъэхъэгъэшIухэр зэриIэхэр тинэрылъэгъу. Тапэкли мы IофшIэныр дгъэлъэшыщт, пшэрылъхэр зэшIохыгъэнхэм тынаIэ тедгъэтыщт.

— *Адыгеим тапэкли хэхьоныгъэхэр ышIын-хэмкIэ сьд фэдэ амала IэкIэлъхэр?*

— Республикэр зыдэщыс чыплэр хъопсагъоу зэрэщытыр пстэу-ми анахъ шъхьал. Инвестицихэр нахьыбэ шIыгъэнхэмкIэ республикэм ипащэхэм IофшIэнышхо зэрагъэцакIэхэрэр непэ тинэрылъэгъу. Джащ фэдэу зеклоным зиушъомбгъуным, мэкъу-мэщым епхыгъэ инвестиционнэ проектхэм ягъэцэкIэн, бизнес цыкIум ыкIи гурытым хэхьоныгъэ ашыным шьо-

Мы илъэсым Лъэпкь проектхэм ягъэцэкIэн пэ-луагъэхьанэу Адыгеим сомэ миллиарди 4 кыфатIупщыгъ. Мыщ КъумпIыл Мурат мэхъанэу ритырэр пстэу-ми зэхашIыкIын, кьоджэ псэупIэхэм кьащегъэжъагъэу муниципалитетхэм, кьалэхэм пшэадэкIыжъэу ялэр кьагурылон фае.

Инвестицихэр нахьыбэ шIыгъэнхэмкIэ республикэм ипащэхэм IофшIэнышхо зэрагъэцакIэхэрэр непэ тинэрылъэгъу. Джащ фэдэу зеклоным зиушъомбгъуным, мэкъу-мэщым епхыгъэ инвестиционнэ проектхэм ягъэцэкIэн, бизнес цыкIум ыкIи гурытым хэхьоныгъэ ашыным шьолъырым мэхъанэшхо щыраты.

зэфэхьысыжъ дэгъухэм уягупшысэн плъэкIыщтэп. Адыгеим иллыкIохэу Федеральнэ ЗэлукIэм хэтхэм зэгурыIоныгъэ тилэу Iоф зэдэтэшIэ.

— *Адыгеим щыпсэухэрэм ягумэкIыгъохэр кы-зэрахьылIэхэрэ зэлукIэ-*

щагъэцакIэхэрэм зэрашымыгъуазэхэр ары. Ащ кыыхэкIэу партиеу «Единэ Россием» и Зэфэсэу щылагъэм унашъо щытшIыгъ общественнэ приемнэхэм япхыгъэу цыфхэм яфитыныгъэхэр кьэухъумэгъэнхэм фытегъэпсыхьагъэхэ гупчэхэр гъэпсыгъэнхэр. Тикъэралыгъо

зэлъаубытын фае. Республикэм проектхэр зэрифэшъуашэу щыгъэцэкагъэхэ хъунхэм фэшI пшэадэкIыжъ зыхьыщтхэр агъэнэфагъэх. Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу КъумпIыл Мурат мы лъэныкьом мэхъанэшхо реты. Непэ пшэрылъ шъхьалэу тилэр кьэралыгъом республикэр зэрифэшъуашэу кыщыдгъэ-лъэгъоныр ары. Адыгеим щыпсэухэрэм мы зэхьокIыныгъэхэр зэхашIэныр ары мэхъанэшхо зилэр.

— *Гъогъухэм гъэцэкIэ-жъынхэр арашIылIэх, кIэлэцIыкIу IыгъынIэхэр, гурыт еджапIэхэр,*

лъырым мэхъанэшхо щыраты. Лъэпкь ыкIи дин зэгурыIоныгъэ, политикэ зыпкыитыныгъэ республикэм зэрилъыр неперэ хэхьоныгъэхэм альапс.

— *Инвестицихэм алъэ-ныкьокIэ Адыгеири хьопсагъоу олгыта?*

— Ары, сыда плэмэ республикэм иэкономикэ инвестициеу кыыхалъхьэрэр нахьыбэ мэхъу, ащ даклоу предприятиякIэхэр, IофшIэпIэ чыплэхэр кызыэлэ-тэхых, ыпэкIэ тылъэкIуатэ.

**Хэутыным
фзыгъэхъазырыгъэр
ГЪОНЭЖЫКЪО Сэтэнай.**

Тилъаплъу Мэщбэшлэ Исхъакъ фэкIо

ШушIагъэр кIодырэп

**Тыгъэ нэгущоу
О укыитфепс.
Уижэбзэ дахи
Тэ кыитлъэс.
Гупшысэ-псалъэм
Тырыогъас.
ГукIэгъу-шIушIэныр
Кыитэопэс.
Цыфыпсэр бгъэфабэу
О унэфын.
Цыфыгур гумэкIмэ
УпэгъокIын.
Лъэпкыыр бгъэразэу
УкIэгъэкъон.
Итарихъ-хышIи
Кыитфэплотэн.**

Ары, Исхъакъ, лъытэныгъэ-шхорэ шъхъэкIэфэ дахэрэ цыфхэм кызыпфашIырэр непэп, тыгъуасэп, бэшIагъэ. Сэри ахэм зэу сачыщ. Цыф Iушхэр, лъэшхэр, мыпшъыжхэр, губзыгъэхэр, зинамыс иухъумакохэр, кызыхэкIыгъэ цыф лъэпкыыр зыгъашIохэрэр, зихэгъэгущошIу зылъэгъухэрэр сикIасэх. Ахэм афэдэхэм, сезгъэджагъэхэм бэклаерэ сакыфатхэу кы-

сыгукIэ сирэзэныгъэ кыитпукIэнэу.

Дунаим шылакIэм зызыщызэблихурэм даклоу, ори уиакыыл лъэшкIэ Iоф пшIагъэ. Пшъхыи, ппси, угуи бгъэорышIагъэх. ШIэныгъэ куур уиIэубытыпIагъ, щытхъуи кыипфихыгъ. Кыибдэхъугъэ пстэуми альапсэр, пхэлъ пшIоигъуагъэмэ апшъэр унагъоу укыизэрыхъухагъэу, зэшипIлэу шъузыщапIугъэр ары. Уянэ ятэкIэ уятэжьи, уянэу уятэ зигъонэмысыр зышъхъарымытыжьи гъэ бзылъфыгъэ-шъузэбэ ныбжыкIэу илъфыгъэхэм зыпсэ алузылъхъагъэм, пшынахъыж гупсэхэм щытхур адэж! ШымыIэжхэм Алахъ лъаплэм дженэтыр къарет!

Заом ущысабыигъэу, гъаблэм уригъэрыгъэу укыизэхъухъэгъэ шылакIэм уипсыхъагъ. УицIыкIушъхъэм уиджэгукIагъэм, уищылэклагъэм, уиеджэклагъэм къащэбгъажьи, уищылэныгъэ гъогу кыитфэптыгъ. Опсэу, Исхъакъ! Джауштэу псыхъэгъэ цыфхэр

си фэсщэишъурэп. Унэм сикIыгъ, сыкыихъажьи, сифоф хъатэп. Сызэушъыижи, спэблэгъабзэу щыт библиотекэм сыкIуагъ. Бзылъфыгъэ цыкIоу тесым сигъэразэу тхылъхэр кыисегъэлъэгъух, зытхыгъэхэр кьелох. ДжабгъумкIэ, дэпкъым кIэрыт мэкIаим чэрэзышъо чIапцIэр зышъо тхылъыкIэхэм дышъэшъо хъарыфхэмкIэ зэпжыуужхэу «Мэщбэшлэ Исхъакъ» елошъ атетхагъэу зэготых. «А Свет, мы тхылъхэр зэфэшъхъафха, хъауми зэфэдэ закIэха?» — сеупчы. «Мыхэр МэщбашIэм итхылъ зэхэугъоагъэхэу, тхылъ 16 хъурэ тхыгъэх», — кыисело. Апэрищыр усэх, адрэхэр лъэпкъым фэгъэхъыгъэ закIэх: «Бзыикъо зау», «ШIу ши, псым хадз», «Гощэунай», «Рэдэд», «Адыгэхэр», «КъокIыплэмрэ Къохъаплэмрэ», «Джасус», «Чыгу огу зэнэсым сыда цыIэр?», «Рафыгъэхэр», «Хэхэсхэр».

Исхъакъ, кыипфэгъэхъыгъэ тхылъхэр, «Литературэр — сищылэныгъ» зыфилорэм дэт статьяхэр, зэлукIэхэм, зэдэгущылэгъухэм къащыпIуагъэхэм сигуапэу сяджагъ. Рэзэныгъэу хэзгъотагъэм сыкыипфигъэтхагъ. Уитхылъхэм сакыитегушылэмэ къясIолIэни сэшIэ, ау хэтрэ

адыгэ цыфи ахэр афэгъэхъыгъэхэщ, ежъхэр яджэхэмэ, нахъ гуахъо хагъотэшт.

Мэщбэшлэ Исхъакъ кабинетым исэу мы тхылъхэр ытхыгъэхэп, хэгъэгъу зэфэшъхъафыбэмэ яархивхэри зэпыригъэзагъэх. Илъэс 70-рэм кыикIоцI макIэ птхына? Итарихъ тхылъхэм зы лIэшIэгъоп кыизэлыау бытырэр, ахэм я Х-рэ лIэшIэгъум кыщегъэжъагъэу адыгэхэм ядунэе мыпсынклэ къащигъэлъэгъуагъ. Мы тхылъ шIагъо хэмкIэ, Исхъакъ, сэдакъэ зытырэм уфэд! Сикыини сшъхъащыпхыгъ, сигупшыси хэгъэхъуагъ, уишлогъэшхо кыисэкIыгъ. Джары сыкыизыкIыпфэтхагъэр нахъ, о узымышIэрэ горэм уезгъэшIэжынэуи арэп, уишлушIагъи уаси фэсшышъуцтэп. О уифэшъошэ уасэу кыпфашIыгъэхэр, уишлухъафтын лъаплэхэр сэ къэсIонхэу сипшъэрылъэп. Сыфаеп сыхэукъонэу. Ау сызыхэмыукъорэр — дунаим илъэгъо дахэу кьэпкIугъэм уищытхэу щыпфало ыкIи щыпфалощт. Уильэужхэр

Адыгэм и Гимнэу птхыгъэр шъхъафит-гупфитэу ащ кыищэоIо, тэри кыибдэтэло. Адыгэм идунай бгъэдэхагъэ, ори укьегъэдаха. Ныбжьи пхъожьи гъэп, узщапIугъэ чыплэри убгынагъэп.

Тимэзи, тишъофхэри, типсыхъохэри, тикъуладжи, титыгъи, тиоси, тиощи ядэхагъэ бгъэлъэпIагъэ. Уиусэ кIэракIэхэм ахэр налмэс-налкыутэу, дышъэ пыуп-кIафэхэу, тыжын утысэхыхэу, осэпс-зэпэшIэтыхэу кытахыплэх. Исхъакъ, уищылэныгъэкIэ уцIыф чъэпхыгъэу, ныбжъ дахэу уиIэ зыхъукIэ, узэмыплъэкIыжынэу амал зимыл. Щылэп цыф гъашIэ, «мыр моуштэу щымыхъугъагъэмэ дэгъугъэ» ымыIонэу, арышъ, лъытэныгъэ зыфэсшырэ Исхъакъ, кыибдэмыхъугъэ горэм угу ремыгъэщэхынэу сэгугъэ. УиблэкIыгъи уутхын-дзыжыщт, уапэки улъыкIотэшт. Ощ фэдэ цыф Iушым ахэр епложынэу щытэп, ау зэкIэми тыцIыфышъ, тызэгурьIомэ — тинасып. Тэ, адыгэ лъэпкъым итхылъеджэ кыизэрыкIохэмкIэ,

Мэщбэшлэ Исхъакъ кабинетым исэу мы тхылъхэр ытхыгъэхэп, хэгъэгъу зэфэшъхъафыбэмэ яархивхэри зэпыригъэзагъэх. Илъэс 70-рэм кыикIоцI макIэ птхына? Итарихъ тхылъхэм зы лIэшIэгъоп кыизэлыау бытырэр, ахэм я Х-рэ лIэшIэгъум кыищегъэжъагъэу адыгэхэм ядунэе мыпсынклэ къащигъэлъэгъуагъ.

хэкIыгъ. Уидахэ зылуагъэхэм, Исхъакъ, непэ уиIофшIагъэхэм уасэ афэзышIыгъэхэм сакыхэуцо. Цыфышхом епэсыгъэ уасэ фэпшыным пае ифэшъошэ шIэныгъэрэ акылрэ уиIэнхэфае. Ащ зыкъэсымыгъэгъащтэу о, Исхъакъ, непэ зыкыпфэгъэзагъ. Сыфай уитхылъеджэ цыфыбэм сачыщэу, уиIофшIагъэхэмкIэ сиеплкъыкIэ, осэшхоу яIэр кысIотыкIынэу пшъэрылъ зыфэсымышIыжьи,

арых нахъ цыфыгъи, лIыгъи зыхэлъхэу, яшIэныгъэкIи байхэу кьэтэджыгъэхэр.

О уитхыгъабэм сяджагъэу щытыгъ, Исхъакъ, тхылъхэм сахэлаби, «Айцэт» къахэсхи, гуахъо хэзгъуатэу зыкIэсэджыкIыжым. Сыгуи цыкIоу, сишъхэгъусэу илъэс 52-рэ зыдэгъэшIагъэм идунэе хъаф Iухыгъэу, мэфэ 40-ри текIыгъэу, унэм сизакъоу сисыгъ. Телевизорри хэзгъэнагъэп, сыгуи тефэрэп,

Заом ущысабыигъэу, гъаблэм уригъэрыгъэу укыизэхъухъэгъэ шылакIэм уипсыхъагъ. УицIыкIушъхъэм уиджэгукIагъэм, уищылэклагъэм, уиеджэклагъэм къащэбгъажьи, уищылэныгъэ гъогу кыитфэптыгъ.

гъунджэу уиIагъо кыитенагъэх, ахэм адыгэхэр кьарэщых. Исхъакъ, о кыибдэхъугъэр, лъэгаплэу узнэсыгъэр хэтрэ тхылъеджи кыгурыIон. Адыгэхэр анахъ цыхъэ зыфэпшыи цыф лъэпкъхэу Урысыем щэпсэхэми, егъашIэм ахэлъыгъэ хъагъу-шъугъуныгъэри чIанагъэп. Зыр кыиоплэскIушт, адрэм Iэ кыпщищэшт, е кыибдэлэшт, е лъэбгъу кыиуидзышт. Джары тэ тидунэететыкIэ. О ти ТхъэшхошIу уелъэгъу, Исхъакъ, джа адыгэхэм якъушъхъэ лъэгэ шыгуфхэм уатыригъэуцагъ.

Исхъакъ, шъхъащэ кыипфэтэшIы, узэрэтиIэмкIэ тызэхъопсэжьи. Хабзэр зылэ илъэх типачэхэу, фытыныгъэрэ лъэкIырэ зилэхэр оркIэ яшIушIэнхэм ашъхъа-мысынхэу тэгугъэ, тыкъаджэ. «ШIу ши псым хадз» зыфилорэ гущылэжъыр бэрэ уитхыгъэхэм къахэфагъ. Тиадыгэ пэщэ Iушхэм ащ иджэуап оркIэ ащымыгъупшэнэу тэгугъэ.

**ХЪУТ
(ХЪЭШХЪУАНЭКЪО) Сар.
КIэлэегъэджэ IофшIэным
иветеран.**

Адэмый.

МашIор мэзымкIэ щынагъо

КIымафэр къэсыгъ. ЗыгъэпсэфакIохэр тимээхэм ыкIи тикъушъхъэхэм ятеплэ дахэхэр зэрагъэлъэгъунэу, жэхэм атетхэу кыищачыхъанхэу къакохэу рагъэжэшт. Ахэм языгъэпсэфыгъо уахътэ тефэу машIом мээхэм зыкъащымыштэным пае МыекIопэ районым итхэм уплэкIунхэр ащашIых.

МашIом зыкымыштэным пае цыфхэм ашIэн фаехэр агурагъало, зыгъэпсэфакIохэр зыпхырыкIыхэрэ чыплэхэр къаплъыхъэх, уцыжхэр, чыгъ тхъапэхэр зыщызэхэугъоагъэхэр къыхагъэхы.

УплэкIунхэр Хъаджыкьо,

Яворовэ гъэхъунэм ыкIи Лэгъо-Накъэ нахъыбэу щашIыщтых. Адыгэ Республикэм ошIэ-дэмышIэ IофхэмкIэ икъэралыгъо ГъэlorышIаплэ ипресс-кыулыкъу зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, уплэкIунхэр зышIыгъэ купым кыыхигъэхыгъ мэ-

зым пэблагъэу щылъ чIыгум уцыжъ гъугъэхэр щэгъэстыгъэхэу. Ар зие предпринимателым административнэ пшъэдэкIыжъэу сомэ мин 20 тазырэу тыралъхъагъ.

(Тикорр.).

Тхьэм хирургэу къыгъэхъугъагъ

Я 90-рэ илъэсхэм Краснодар дэт медицинскэ институтыр къаухи, зэкълэыклогъу Бэрэтэрэ зэшхэр Мыекъуапэ къэклогъыгъагъэх.

А лъэхъаным республикэм медицинэ гъэсэныгъэ къэзытыр апшхэрэ еджаплэ илагъэп, врачхэр хэкум ишыклогъагъэх. А уахтэм зэшхуэ медицинэм зичыплэ шызыгъотыгъэхэр къахыщытыгъэх. Тлур хирургыгъ, зыр клэлэцлыклогъу ялазэщыгъ, адрэр зыныбж уцугъэхэмклэ хирургыгъ. Калэхэр Мыекъуапэ къышчымыхуагъэхуэ, шымыпсэу гъэхэми, зэрэадыгъэхэр ащыгъупшэщыгъэп, адыгабзэр ашлэщыгъ.

Сэфэррэ Муратрэ ащ тетэу ялофшлэн Мыекъуапэ шырагъэжъэгъагъ. Ахэм яцлыклогъори яеджэгъу уахты Краснодар щыклогъагъ. Ятэ хэкум шызылэпшлэрэ усаклоу Бэрэтэрэ Хьамид арыгъэ, ащ край гъэзетым лфщылэщыгъ, янэу Нэфсэт клэлэцлыклогъу врач цлэрылоу шытыгъ. Калэхэм врач сэнэхъатыр къыхахынымклэ ары шысэ афэхуэгъэри.

Краснодар щыпсэхуэрэ клэлэхэр янэ лфщылэщыгъ ЗИПовскэ симэджэщым зыдищэхуэ бэрэ къыхэкълэщыгъ, шъэожьыхэмклэ ар ятлонэрэ унэу шытыгъ. Ары цлыклогъу ясэнэхъати къызыклогъагъ фаер. Сэ сыкызытегушылэщыгъ Бэрэтэрэ Мурат, непэ илъэс мэху ащ идунэй зыхъожьыгъэр. Дунаим лэзэн лфщымклэ псапэу щылагъэм Тхьэм къыфыргъэгъэзэжыныш, джэнэтыр иунэ ышлын. Ащ ехылагъэу гушылэгъу сшыгъэхэм ышнахыжъэу Сэфэри ахэт. Ар непэ республикэ онкодиспансерым иврач шъхал.

— Мурат ицлыклогъом къыщегъэжыгъэу врач сэнэхъатыр къыхыгъагъ, шъхэщытхуажьыгъэ хушчытыр сшлэрэп, ау врач лэзагъ, Урысыем и Къыблэ анахь клэлэцлыклогъу хирург лэзу исхэм ащыщыгъ, ышыхэрэ операциемэ афэдэхэр а лъэхъа-

тхыщыгъэх, зы лэмэ-псымэ ащ фэтщэиныш, еттыным пае ылорэр зэкълэри тшлэщыгъ. Лъэшэу тыфэягъ хирург тыхуэнэу. Ащ фэдэ ныбжыклогъу непэ шымылэжъхуэ къысшлшы, — ело Сэфэр.

Къэтыухи лфщлэныр зетэгъажьэм Мурат чэщи, мафи симэджэщым къычлэкыщыгъэп. Гъогум шыфыклогъэ клэлэцлыклогъу къацагъэми, Мурат хъазырыгъ, къэсымаджи псынклэу лэпылэгъу зыщыклогъэу къагъэсыгъэ сабыими пэгъокыщыгъ. Зымышлэжъэу, илыгъэу лфщлэн пылыгъ, непэ «фанат» зыфалорэм фэдагъ. Мыщ рашыхуэ краим клэлэцлыклогъу зыщэхэрэ ны-тыхэм «Сыда мыщ сабыир къызклэшущагъэр, шъо хирург дэгъу шъуи!» къаралэщыгъ, къарагъэщэжъхуэи хушчыгъ.

Зэшитлур агухэмклэ лъэшэу

сэ клэлэцлыклогъу операцие сшыщыгъэхэп, сабыи цлыклогъу ыклоцл уэрлэбэщыгъ къызшлэзгъэшлын слэцлыкыщыгъэп, сшыщыныщыгъ. Мурат цыфышхуагъ, ылэхэри сэщ фэдэу иныгъэх, ау ар фэлэзэу операцие ышлыщыгъ. Ащ фэдэу сшлэуи зэгорэм иоперацие сеплыгъагъ. Калэцлыклогъу иклетыйнэшэу ышлын пае, зэралы хабзэу къуанчэу хымыпклэу, занклэу ыбзагъ. Сэри ащ тетэу сшлэу къычлэкыгъ. Етланэ ныбэм зэрлэбэгъэ шыкълэри, пиупкы-

**Врач дэгъу ху-
щытыр илъэсы-
бэрэ ебгъэджэн,
етланэ практикэм
зыщыгъэсэн фае. Ау
зэкълэми апишгъэ ху-
рэр гуклэгъур ары.
Гуклэгъур мы чы-
плэм тлоу шызыгъолъ
— сабыихэм гуклэгъу
афыуилэнымрэ уис-
нэхъат шлу плэзгъу-
нымрэ. Мурат Тхьэм
хирургынуу пшъэ-
рылгъ къыфишл, ду-
наим къытыри-
гъэхуагъэм фэдагъ.**

Краим анахь лэзу исхэм ар ахалытэщыгъ. Мы чыплэм къышчысломэ сшлэуи гъу клэлэцлыклогъу хирургиемклэ шапхэхуэ шылэхэм яхылагъэу тхыл псау зэрэзэхыгъэуцогъагъэр. А рекомендациехэр непэ клэлэцлыклогъу хирургхэм агъэфедэх.

Мурат цыф шъэбагъ, ау лфщлэным фэгъэхыгъэ хуэмэ, къыпшлэщыгъагъэп, къаигъагъ.

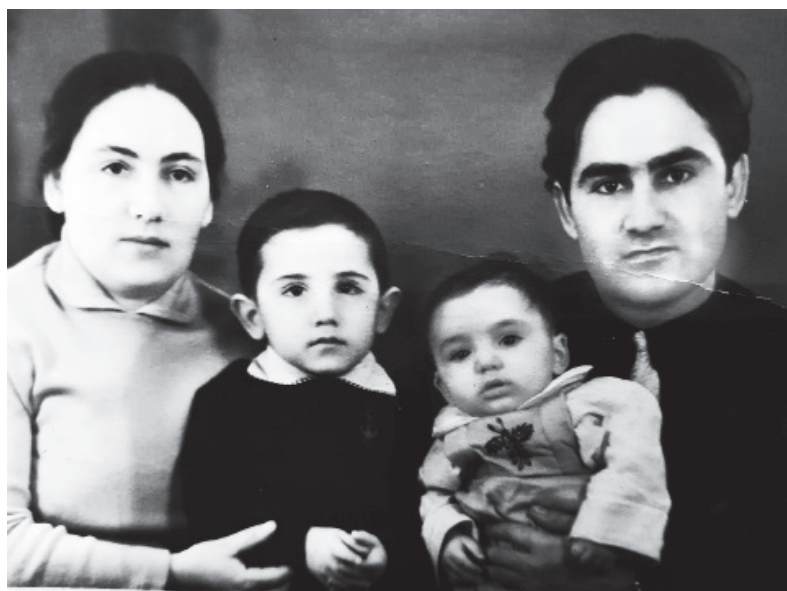
— Хирургиемклэ отделением Мурат пацэ фэлшын зэхуэм зымыдагъэхэр къэхуыгъагъэх. А лъэхъаным ахэм пэцэ лэналэхэр ялагъэх, ау уямыдэлэу хирург лэзэр отделением пацэ фэлшыгъагъ. Ащ лыгъэ ишыклогъагъэу къысшлшы, — есэлэ Шъхэлэхэу Байзэт.

— Лыгъэми сшлэрэп, сэ ащ тетэу а лъэхъаным сепушысэгъэп, ау Мурат ишлэныгъэхэмклэ, илэпэлэсагъэклэ заведущ зэрэхушчыр сшлэщыгъ. Нэиутэу сшлэшл къэслон зэрэспэкышчытми ишлуагъэ къэклогъагъ. Сыдэу щытми, Мурат заведущ сшыгъагъэ ыкли ащклэ зыкли сыклигъэжыгъэп. Врач шъхалэм хирургиемклэ игуадзэуи ащ лфщылэагъ.

Урыс гушылэу «талантливый» зыфилорэр «лэпэлэс» тлозэ зэтэдзэклы. Хирургым ехылагъэу ар къэплон хуэмэ, лъэшэу къеклы. Сыда плэмэ, хирургым иакып, ишлэныгъэ имызагъоу, ылапэхэми мэхъанэшхо ял операциер дэгъоу клонимклэ. Мурат лэпэлэсэныгъэшхо хэллыгъ. Ащ хигъэхъоным ренэу пылыгъ, клэ горэ къыгъотыным ыуж итыгъ.

Аужырэ илъэсхэм Бэрэтарым унэе клиникэу «Мой доктор» зыфилорэм лфщылэагъ, илъэси 10-м къыклоцл операциешхохэр щышыхуэ бэрэ къыхэкълэгъ. Гукау нахь мышлэми, игъонэмысэу ар дунаим ехыжыгъ, ышлэн ылъэкышчыгъагъэр бэу къэнагъ.

СИХЪУ Гошнагъу.

зэпэлэгъагъэх, мафэ къэс зэлымклогъэми, ренэу зэгъусэхэм фэдагъ. Ау ялофшлэклэ къызэфалотэжъэу шытыгъэп, яопера-

щтыр къызэрэрищыгъэри сэ зэрэсшырэм фэдэу къычлэкыгъ. Егъашлэми «мыщ фэдэу сэ сшлы, ащ тетмэ нахь тэрэз» тлоу титемыгушылэагъэми, зэрэтшлэры шыкълэр зэфэдэу къычлэкыгъ. Анестезиолог бзылфыгъэм сеупчыгъ ясымэджэщ мыщ фэдэу операциехэр зышлырэ джыри лутмэ. «Зымы ащ фэдэу ышлырэп», — къысылэгъагъ.

Бэрэтэрэ Мурат республикэ клэлэцлыклогъу симэджэщым Шъхэлэхэу Байзэт лфщылэагъ.

— Мурат илъэсыбэрэ отделениеу сызипащэм лфщылэагъ, 1994-рэ илъэсыр ары сшлшы клэлэцлыклогъу хирургэу тилофшлэплэ къызылухъэгъагъэр, — къелуатэ Байзэт. — Илъэс 20-м ехурэ лфщ зэдэтшлэагъ. Щылагъэ зымылэ цыф дунаим тетэп, сэри сил, хэти ил. Ау Муратрэ сэрырэ тызэгурлоу лфщ зэдэтшлэагъ. Ар

псынклэу къызэкланэщыгъ, ау шлэхуэи клэкыжыщыгъ. лфщлэныр ары зэкълэри зэпхыгъагъэр. Илофшлэн хэшлыкышхо фырилагъ, ыгу етыгъэу лфщ ышлэщыгъ. Сабыихэм дэгъу дэдэу афышчытыгъ. Илъэсыбэ тешлагъэми, операцие ышлыгъэхэ клэлэцлыклогъуем къашлэжыщыгъ, ны-тыхэр лъэшэу къыфэрэзагъэх. Операцие ышлыгъэм чэщи мафи клэрыкышчыгъагъэп, охужыгъэ ыгу псэфыщыгъэп.

Диагностым игъэуцун Мурат мэхъанэшхо ритыщыгъ, сабыим иуз гъэунафыгъэным фэлэзагъ. Уврачмэ, ухэмыукъоным пае шлэныгъэ дэгъу уилэн фае, клэлэцлыклогъуем угу етыгъэу уяплынэу, уалыплээнэу щыт. Ау ащ пае сабыихэр уисэнэхъати шлу плэзгъуныгъэ фае. А зэпстэури Мурат хэллыгъ. Цыф дэгъугъ, хьалэлыгъ.

Врач дэгъу хушчытыр илъэсыбэрэ ебгъэджэн, етланэ практикэм зыщыгъэсэн фае. Ау зэкълэми апшъэ хурэр гуклэгъур ары. Гуклэгъур мы чыплэм тлоу шызыгъолъ — сабыихэм гуклэгъу афыуилэнымрэ уисэнэхъати шлу плэзгъунымрэ. Мурат Тхьэм хирургынуу пшъэрылгъ къыфишл, дунаим къытыригъэхуагъэм фэдагъ.

Хирургиемклэ отделением сызэрипащэм къыхэкълэу операциехэм сащылэу хушчыгъ. Мурат анахьэу зыфэгъэзэгъагъэр клэлэцлыклогъуем яжъэжыгъ, цагуцлыклогъуиыплэ къэклогъагъэхыгъэ операциехэр арых. Ахэр ащ дэгъу дэдэу ышлыщыгъэх. Сабыим къыдэхуыгъэхэ узхуэ пластическэ операцие пшыныхъ, бгъэтэрэзыжыныхэ фаехэми Мурат афэлэзагъ.

**Диагностым игъэуцун Мурат мэхъанэшхо
дритыщыгъ, сабыим иуз гъэунафыгъэ-
ным фэлэзагъ. Уврачмэ, ухэмыукъоным пае
шлэныгъэ дэгъу уилэн фае, клэлэцлыклогъуем угу
етыгъэу уяплынэу, уалыплээнэу щыт. Ау
ащ пае сабыихэри уисэнэхъати шлу плэ-
згъуныгъэ фае. А зэпстэури Мурат хэллыгъ.
Цыф дэгъугъ, хьалэлыгъ.**

ным зымы ышлыщыгъэхэп. Теджэ зэхуэми, практикэ тызыщлэми симэджэщым тыкычлэкыщыгъэп. Хирургым операцием тычлэгъэхъаным пае сымаджэхэм яисториехэр фэт-

чие шыклэ тегушылэщыгъэхэп, арэу щытми, ялофшлэклэклэ зэтэфэхэрэр щылагъэх. Ащ фэдэу Сэфэр ыгу къэкыжырэ горэм тыщыгъэгъозагъ.

— Титлуи тыхиургыгъэми,

Ижырэ оредхэмрэ щыӀэныгъэмрэ

МэшӀэгъухэм яджэрпэдэжъ зэхэтэхы

Гуманитар ушэтынхэмкӀэ Адыгэ республикэ институтэу КӀэрэщэ Тембот ыцӀэ зыхырэз загъэпсыгъэр илъэс 90-рэ зэрэхуыгъэм фэгъэхыгъэ пчыхъзэхыхэр республикэм и Къэралыгъо филармоние игъэкӀотыгъэу щыкӀуагъ.

Ижырэ адыгэ оредхэм ятарихъ, якъэӀуакӀэ яхыӀлӀэгъэ зэхыхэм уегъэгъуазэ. Гуманитар ушэтынхэмкӀэ республикэ институтэу КӀэрэщэ Тембот ыцӀэ зыхырэз ипашӀэу ЛӀыӀужъу Адам къызэрэхигъэщыгъэу, ӀорыӀуатэхэр, пщыналъэхэр шӀэныгъэлэжхэр арых къэзыгъэижыгъэхэр. Ижырэ оредэу 700-м нахыбэ фольклорым къыхахыжы, цыфхэм альагъэлэсыжыгъэх.

ЛӀэшӀэгъубӀкӀэ узӀкӀэлэбэжмэ, тхакӀи, еджакӀи зымышӀэщтыгъэхэ тилъӀепкъэгъухэм гум кыкӀлэу псэм хэгъэщӀэгъэ хуэхэр оредхэр аусыщтыгъэх. ХъакӀэщхэм, зэхыхэхэм къащӀаӀоштыгъэхэр зӀэпаыхэхэ кытӀлӀагъэлэсыжыгъэх.

Адыгэ Республикэм изаслуженнэ журналистэу ТӀэшъу Светланэ пчыхъзэхыхэр зэрищӀагъ, хуыгъэ-шӀэгъэ къэбар гъэшӀэгъонхэр къыӀотагъэх.

Гум къекӀы

Оредым сыд икъэхуыкӀэми, гум къекӀы, псэм къылъӀэ-сышъ, тамэу иӀэ хуыгъэм зелӀэты. Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо оредыло-къэщӀокӀо ансамблэу «Ислъамыем», художественнэ пащэр композиторэу Нэхэе Аслъан, пчыхъзэхыхэр къызыӀуихыгъ.

«Мэкъуаомэ яорэд» зыфилоу ӀофшӀэным, гъэбэжъу агъотыным зыфыкӀлӀэлӀухэр ижырэ оредыр Дзыбэ Руслъан мэкъэ ӀэтыгъӀкӀэ къыхидзагъ. Ансамблэм хэтхэр ащ дежъых. Оредым уедӀузэ, адыгэхэм якъушъхэз лӀэпэ дахэхэр, шӀоф зейкӀхэр, мэкъуаохэм ягуетыныгъэ нӀплӀэгъум къыогъэузох.

Кавказ заом къыныгъоу къызыдихыгъэхэм, хъазабэу тилъӀепкъэгъухэм ащӀчыгъэм ехыӀлӀагъэхэ «Сэрмафэм», «ГоцӀэгъэгъым игъыбзэ», «ОщнӀу заом» уедӀузэ, композиторэу Нэхэе Аслъан ансамблэм пае зэригъэфагъэхэ мэкъамэхэр гум къегушыӀыкӀых, артистхэм ясенаушыгъэ осэ ин фӀошлы. КъумыкӀу Шамсудинэ, Шымырзэ Казбек, Эльдарэ Айдэмыр, АгъыржээнкӀо Саньет, нэмыкӀхэм уедӀу.

ЛӀыхъужъ, гыбзэ оредхэм адакӀоу, сэмэркъэу-кӀэнӀкӀэлӀэ оредхэри «Ислъамыем» къелох. Урысыем изаслуженнэ артисткэу, Адыгеим инароднэ артисткэу ХъокӀо Сусанэ «ГоцӀэгъэгъым игъыбзэ» ыуж «ЩырытӀымыр» къыхидзагъ... Искусствэм ишӀӀхъэ лӀагъэхэм адистэу «Ислъамыем» иорӀдыӀохэм

«ЩырытӀымыр» агъэжъынчы. Адыгеим инароднэ артистэу Мышъэ Андзаур пщынӀмкӀэ къадежъыу. С. ХъуакӀомрэ А. Мышъэмрэ язегурыӀоныгъэ огъэ-шӀагъо. Зы нӀплӀэгъукӀэ оредым ыкупкӀ лӀӀӀэсых, залым чӀӀӀхэм «адӀушыӀэх», Ӏэгутеом зелӀэты.

ОредышӀоу концертным щы-зэхэтхырэ ижырэ мэкъамэу щытми, лӀӀхъаным диштэу зӀгъэфагъ, уедӀу пшӀоигъоу узӀлӀа-пещэ. «ОщнӀу заор» лӀӀпкъым итарихъ щыщ, артист зӀфӀ-шъхӀафхэм къало «Ислъамыем» оредым екӀолӀкӀэ дӀэгъу къы-фигъотыгъ. Я XVII-рэ лӀӀшӀэгъум аусыгъагъэр непи зэхэтэхы.

КъэзыӀоштыгъэ тиӀэх

Адыгэ Республикэм культурэмкӀэ изаслуженнэ артисткэу Бастэ Асыет пӀӀӀэныгъэ зыды-зэрихъэрэ «АщӀэмзым» «Мэз-гуащэр» къызэриӀогъэ шӀыкӀэми уегъэгъушӀо. ОредыӀохэр ныбжы-

кӀӀэх, адыгэ шъуашӀкӀэ фӀепагъэх. Ансамблэхэм ямызакъоу, нӀбгырэ зырызхэм пӀсэрэ оредхэр къызэрӀаӀохэрэм осэ хэхыгъэ фӀошлы.

Адыгеим, Къэбартэе-БӀӀькӀарым язаслуженнэ артистэу Дзыбэ Мышъамэт иконцертхэм ижырэ оредхэр ащызэхэтэхы. «Къазыимэ я Хъанифэ иорэд» М. Дзыбэм мэкъэ хэхыгъӀкӀэ къыхидзагъ, едӀуегъэхэр фӀ-разэхэу Ӏэгъу къыфӀытеуагъэх.

Рэмэзанэ фэгъэхыгъэ оредыр 1922-рэ илъӀэсым аусыгъэу къалотэжы. Пластинкэм тетхагъэу адыгэхэр зыщыпсӀухэрэ шӀолъырхэм, ӀӀкӀыб къэралыгъохэм къащӀаӀозэ кытӀлӀыӀ-сыжыгъ. «Ислъамыем» иорӀдылоу Дэр Абир Сирием щы-псӀуэзэ оредыр зэхихыгъ. ПшъашӀэр шӀу ымылӀэгъурэ ху-лӀфыгъэм зэрэдагъӀкӀуагъэм ехыӀлӀэгъэ оредыр Дэр Абир кыӀуагъ. Артисткэм макъэр зэригъӀорышӀэрэ шӀыкӀэм оредым гупшысӀу хӀлӀыр къызы-пкыӀырыхы.

Зэшиблымэ ашыпхъу закъоу Адыиф хулӀфыгъэ баим да-гъӀкӀонэу иӀахыӀлхэри фӀэгъэх. ПшъашӀэр шӀу ыӀӀэгъурэ кӀалэм дӀкӀонэу зэрэфаер ипсӀӀыхъо фыриӀокӀыгъ. КӀалэр шым тесӀу пшъашӀэр ыхыӀзэ мӀз атакъэм къыкӀигъащты, шым ефӀыхыгъ. КӀалэм шӀу ыӀӀэгъурэ пшъашӀэу дунаир зыхъожыгъэм гухӀкӀ оредыр фӀуысгъ. «Адыифыр» артист макӀӀп къэзыӀорэр. КӀа-кӀыхъу Нухъэ я XVIII-рэ лӀӀшӀэгъум ихъугъэ-шӀагъэ непэ зэ-риӀӀэгъурэ шӀыкӀлэр оредым-кӀэ къыӀотагъ. Макъэр зэригъэ-псыгъэмкӀи, гуфӀбэныгъэ зы-хӀлӀ нӀплӀэгъумкӀи оредым псэ

къыпегъӀкӀэ. Адыиф зыфӀэдэ-гъэ пшъашӀэр зӀбгъашӀэ пшӀоигъоу гупшысӀэхэм узӀлӀаӀкӀу.

МӀмэт ехыӀлӀэгъэ оредым къӀӀокӀэ зӀфӀашъхӀафхэр иӀэх. Ацумыжъ Адамэ пӀсэрэ оредхэр ирепертуар хӀтых. «Си Пакъэр» концертхэм бӀрэ къащӀело.

Оредыло ныбжыкӀлэу Мышъэ Азидэ Адыгеим инароднэ артистэу Мышъэ Андзаур ышыпхъу. Азидэ «ХъапакӀэм иорэд» тыри-гъӀдӀуль.

Къэбартэе-БӀӀькӀарым иан-самблэу «Бзэрабзэр» Адыгеим шӀуӀкӀэ щызӀлӀашӀэ, художественнэ пащэр Лосан Тимур. Купым адыгэ оредхэр дӀэгъоу къелох. «Си Дахъшъ» зыфиӀорэр нахъ къахэтэгъащы.

Эстрадэ купэу «Ошъутенэм» иорӀдылоу Мамхыгъэ Маринэ «СишӀулӀэгъу» зыфиӀорэр лӀпкӀлэу

къыӀуагъ, гушыӀӀэхэр гурыӀогъо-шӀух.

Ансамблэу «Уджыр», Адыгеим, Къэбартэе-БӀӀькӀарым, Къэрэщэе-ЩӀӀӀдӀжэсым язаслуженнэ артистэу БыщтӀкӀо Азэ-мат пчыхъзэхыхэр къэзыгъэ-баигъэхэм ащыщых.

— Сигуапэу пчыхъзэхыхэм сыхӀлажъэ, — къытиӀуагъ БыщтӀкӀо Азэ-мат. — ТиорӀдхэр дахӀх, гупшысӀу ахӀлӀыр щыӀӀ-ныгъэм епхыгъ...

Урысыем ӀофшӀӀэнымкӀэ и ЛӀыхъужъэу, тхӀкӀо цӀэрылоу МӀщбӀшӀэ Исхъакъ концертным къычӀӀкӀыжыӀзэ нӀбгырабэ къе-уцокӀыгъ, нӀпӀеплӀ сурӀтхэр атырахыгъэх. ЩыӀӀэныгъэм къы-хэхыгъэхэ оредхэу кытӀлӀыӀ-сыжыгъэхэм цыфхэр ядӀу зэ-рӀаӀоигъом МӀщбӀшӀэ Исхъакъ къыкӀигъӀтхыгъ. Зыныбжъ хӀ-кӀотагъэхэр, кӀӀӀӀеджакӀохэр бӀ хуухэу концертным зӀреплӀыгъэ-хэм мӀхъэнэ ин ритыгъ.

Пчыхъзэхыхэм изӀэхӀӀэн зӀӀахышӀу хӀзышӀыхъагъэхэу культурэмкӀэ Министерствэм, гуманитар ушэтынхэмкӀэ Адыгэ республикэ институтым, хӀу-шъхӀафыкӀыгъэхэу ЛӀыӀужъу Адамэ, Къулэ Мышъамэт, Сулей-манов Юныс, Нэхэе Азэ-мат гъэзетеджӀэхэм ацӀӀкӀэ «тхъа-шъуегъӀпсӀу» ятӀӀожы. ОредхэмкӀэ лӀӀужхэр зӀфӀащӀх, тари-хыр къаӀуатэ, неушырэ мафӀэр нахышӀу зэрӀхуштым уфӀащ. ШӀопсӀу, зӀхӀащӀаӀохэр. Концер-тым адыгэхэр, урысхэр, къэн-дзалхэр, нэмыкӀхэри ягуапэу еплӀыгъэх.

ЕМТИЛЬ Нурбий.

СурӀтхэр пчыхъзэхыхэм къыщытетхыгъэх.

Тызэкъотэу тыпэуцужьын фæе

Мы мафэхэм клэу къежъэгъэ уз шынагъом Урысыер зэлыштагъ. Анахъэу ар къызэгуаохэрэр сабийхэр арых. Сыда ар зыщыщыр? Ыпэклэ ар зыфэдэр тымышлэщтыгъэу гуцылэу «снюсыр» джы клэу тищылэныгъэ къыхэхьагъ ыкӀи ащ гумэкӀыгъошхо къыздихьыгъ.

Джырэблагъэ мы гумэкӀыгъор шхъэихыгъэу Урысыем и Апэрэ канал икӀэтынхэм къащалэтыгъ. Набережные Челны щыцхэ зэ-шхъэгъусэхэм «снюсыр» зэрэ-щылэр къызашагъэр яклалэ лэ-пылэгъу псынклэмкӀэ сымэджэ-щым защэр ары нылэп. Ащыгъум ащ къылотатгъэ тренировкэ уж къэси ар зэригъэфедэщтыгъэр ыкӀи чэфыгъом зэрэзэлъыштэ-щтыгъэр.

— КӀалэм ышнахъыкӀэ игъу-сэу тренировкэм къыкӀыжыщты-гъэх, — **къелуатэ ятэ.** — Я 7-рэ классым ис лэтахъо горэм «снюсыр» кӀалэм ригъэуплэ-экӀунэу къыритыгъ. Жэм дэт-кӀухъэрэ тутыныр зегъэфедэм, акъыл къашлэ имылэжъэу кӀалэр къызэхэфагъ. Нэужым лэпылэгъу псынклэмкӀэ ар сымэджэщым нагъэсыгъ.

— Зэгъэфедэгъу хъурэ пкы-гъор ажэ дальхъэш, агъэткӀу. Ащ ыуж ашхъэ егъэуназэ, зэ-лэгъахъэ, — къелуатэ бзылфы-гъэ горэм.

«Снюсыр» лъэшэу къызэгоо-гъэ кӀалэр медикхэм ерагъэу къагъэнэхъажьыгъ.

**Сыда «снюсыр»
зыщыщыр?**

«Снюсыр» лугъо къызпымы-кӀыр, жэм дэткӀухъэрэ тутын лъэпкӀхэм ащыц. Ащ теплэ зэфэшхъафхэр илэхэу къыда-гъэкӀы, «жевательнэ тутынкӀэ» еджэх. Іахъ-Іахъэу гошыгъэу къэмланхэм арыл пкыгъор цӀымыр ышхъагъэрэ лупшлэм-рэ къызэдиубытхэу жэм даль-хъэ, лъым ыкӀи пкыинэ-лынэм ахэхъаным пае такъыкӀи 5 — 30-м къыклоцӀ агъэткӀу. Мы пкыгъом тутыным нэмькӀэу псыр, содэр, щыгъур, шъоуш-гъур ыкӀи псауныгъэм зэрар езыхыр химикат зэфэшхъаф-хэр хэлъы, мэ ІашӀу къыпыхи-ным фэшӀ эфирнэ дагъэр, къэ-кӀыхэрэ уцхэм ащыщхэр, мар-кӀо ыкӀи пхъэшхъэ-мышхъэ такъырхэр халхъэх.

**Мы тутын лъэпкӀыр тыда
къыздикӀыгъэр? Сид шына-
гъуа ащ къыздихьыр?**

«Снюсыр» апэдэдэ 1637-рэ илъэсым Швейцарием къыш-дагъэкӀыгъ ыкӀи ары нахъыбэу зышагъэфедэщтыгъэр. Къызэра-тырэмкӀэ, 2007-рэ илъэсым Швейцарием щыпсэххэрэ хуль-фыгъэхэм япроцент 27-м ыкӀи бзылфыгъэхэм япроцент 3-м мы тутын лъэпкӀыр къызфа-гъэфедэ. МэкӀэ-макӀэу нэмькӀ кӀэралыгъохэм «снюсыр» аша-гъэфедэ хъугъэ. Анахъэу Нор-вегием, США-м ыкӀи Урысыем. КӀэралыгъохэм зэкӀэми, США-р, Швециер, Норвегиер ахэмытхэу, жэм дэткӀухъэрэ тутыныр ащэн фимытхэу унашӀо ашыгъагъ

псауныгъэм изэрар зэрэкӀырэм фэшӀ. Тутынуэ зашӀохэрэм нахы мыщ зэрарэу къыхъырэр бэкӀэ нахыбэу экспертхэм агъэуна-фыгъ. Европэм икӀэралыгъохэм, Швециер хэмытэу, ВОЗ-м ихъа-тыркӀэ 1993-рэ илъэсым къыш-ублагъэу «снюсыр» ащэн фи-мытхэу хэбзэгъэуцугъэ аштагъ. УФ-м а унашӀор зышашыгъэр 2015-рэ илъэсыр ары. Арэу щытми, «жевательнэ тутын-кӀэ» еджэхэзэ Интернетым ыкӀи Урысыем икӀалэхэм адэтхэ сатыушыплэ чӀыплэхэм гупсэ-фэу ашащэ.

**Сыдэуцтэу ар
пкыинэ-лынэм къегуаора?**

«Снюсыр» зыгъэфедэхэрэм, тутыным зэрэшӀохэрэм фэдэу, ащ хэлъ никотиныр апкыинэ-лы-нэ хахъэ. ЗашӀохэрэ тутыным нахы жэм дэткӀухъэрэ тутыным нахыбэу никотин хэлъ. Апэ «снюсым» игъэфедэн шынагъон-чъэу ыкӀи макӀэу зэрар къыхъэу къыпшлэшын ылъэкӀыщт. Джары къыдзэыгъэкӀыхэрэми къэмла-ным къызэрэтыратхэрэр.

**Сыдэуцтэу «снюсым»
цӀыфыр пыщагъэ хъура?**

Тутынуэ зашӀохэрэм фэдэу, «снюсми» никотинэу хэлъым узӀепещэ. Специалистывэмэ зэралыгъэрэмкӀэ, «снюсым» физи-ческэу ыкӀи психическэу узӀэпищагъэ зыхъукӀэ, бэкӀэ нахъ хылы ыкӀи ар цыгъэзыежы-гъуае мэхъу. Ащ къыхэкӀэу нар-котикым, шъоным ыкӀи тутыным апышагъэхэм афэдэу мы «узыр» агъэхужьыныр къин къащэхъу.

— Я 6-рэ классым сисэу «снюсым» сешӀонэу езгъэжъагъ. Сыкыгъэжэу хуштыгъэ ыкӀи сишэн-гъэлпсыкӀэкӀэ гурыло-гъуаеу сыштыгъ. Сэ къызде-джэрэ кӀалэр зэкӀэми афи-лъэу, ралорэри хэмызэгъэжъэу мэхъу. КӀэлэгъаджэхэм ащ гу лъатэрэп, — **къелуатэ я 7-рэ классым ис лэтахъом.**

Ны-тыхэри ащ икӀоу цыгъуа-зэхэп, сыда плэмэ «жевательнэ тутынкӀэ» заджэхэрэм лугъо къыпыкӀырэп ыкӀи мэ къыпыу-рэп. Ащ къыхэкӀэу тутынуэ за-шӀохэрэр шагъэзыи, бэмэ мыщ зыратыгъ. «Снюс» къэмланым сомэ 200 — 300 ыуас, мы

аужырэ илъэситӀум сатыушы-плэхэм ар бэу къатехъагъ.

Медикхэмрэ экспертхэмрэ зэрагъэунафыгъэмкӀэ, зэгъэфедэ-гъум никотинэу хэлъыр тутын къэмланищым апелэ. Наркологи-уштын ищыкӀагъэп мы тутын лъэпкӀыр зыгъэфедэхэрэр ащ лъэшэу зэрэзылэпищэхэрэр къыб-гурылоным пае, ныбжыкӀэхэм джыри алэпкӀ-лъэпкӀхэр зыпкӀ зыщымыуцогъэ лъэхъаным «шай-бэр» (тутыныр зыдэлъ къэм-ланым джары зэреджэхэрэр) тхамэфитӀу-щыкӀэ амыгъэфедэ-хэу шылэнхэ амылӀэкӀэу мэхъу.

Социальнэ сетхэм мы тутын лъэпкӀым изэрар къэмыкӀоу, адрэ тутын шъабэхэм афэдэу къаратхэ. Ау цӀышхъэу ысты-гъэхэр ыкӀи ажэ тхурбэ къы-дэкӀэу зыплӀэгъукӀэ, изэрар

**Медикхэмрэ эксперт-
хэмрэ зэрагъэунафы-
гъэмкӀэ, зэгъэфедэ-
гъум никотинэу хэлъыр ту-
тын къэмланищым апелэ.**

къэмыкӀоу шлэшгъэхъугъуае. Арэу щытми, ныбжыкӀэхэр ащ къыгъэуцухэу пфӀлоштӀэп, ыгъэ-лӀэштхэми, ар зыфэдэр ауплӀэ-кӀу, нэужым зэрэщымыгугъы-гъэхэу наркотикым фэдэу зылэ-пещэх.

Мы лъэныкъомкӀэ Іофыр зы-щынахъ дэуу къыхагъэщыгъэр къалэу Пенз ары. Врачхэм ямы-закъоу, гъэсэныгъэ учреждение-хэм япащэхэм зыкӀалэтыгъ, еджаплӀэхэр къэдзыхъагъэу алы-гъы, сыда плэмэ «снюсыр» тыди-щащэ, ащ фэгъэхъыгъэ мэкъэ-гъэлухэр мессенджерым итых, ИнтернетымкӀэ къызлӀагъахъэ,

ыпкӀэ хэмылӀэу къырагощӀыкӀы зы-кӀалӀэкӀыкӀухэм арагъэуплӀэкӀу.

Зыгорэм ахъщэ къызэригъэ-хъэщтым пае щылэныгъэр езы-гъэжъэгъэкӀэ ныбжыкӀэхэм япсауныгъэ зэрэхалхъэрэр гукъэошхоу щыт. Блогерым илъэ-сым къыклоцӀ «снюсым» фэгъэ-хыгъэ ролик 50-м ехъу къыре-гъахъэ. Ащ «шӀагъэу» пылӀыр, зыщыпщэфын плӀэкӀыщтхэр къарелох. Мыщ дэжыым илъэси 10 зыныбжэ шъэожъые цыкӀлӀум блогерым зыпышхъызызэ, жэм дэткӀухъэрэ тутыныр еуплӀэкӀу. КӀэлэеджакӀохэр урокхэм ачӀэс-хэу «снюсыр» къызфагъэфедэ.

Ащ фэдэу щысэ гукъао къэс-хын. Я 8-рэ классым ис лэ-тахъоу Алтайскэ краим щыпсэу-рэм ыгу урокым чӀэсэу къэу-цугъ. Инасып къыхы, лэпылэгъу псынклэр игъом къэсыгъ. Ме-дикхэм кӀалэм ыжэ «снюсыр» къыдахыгъ. Мы уахътэм мыщ щыпсэурэ ны-тыхэр зэкъоуцо-хи, гумэкӀыгъом идэгъэзыжы-н, ясабийхэр къызэраухъумэщт-хэм ыуж ихагъэх.

Мы гумэкӀыгъом пэшӀуеклон-хэм пае 2015-рэ илъэсым жэм дэткӀухъэрэ тутыныр ащэн фимы-тэу унашӀо ашыгъагъ. Ау мыр къыдзэыгъэкӀыхэрэм псынклэу хэкӀыплэ къагъотыгъ, «снюсыр» «жевательнэкӀэ», етланэ тіэкӀу тешлагъэу тутыныр синтетическэ никотинкӀэ зэблахъугъэх. Угу къыдзэыщэрэ закъор зыныбжэ имыкӀыгъэхэм аращэ мыхъунэу унашӀо зэрэщылэр ары. Арэу щытми, общественникхэм къы-зэралорэмкӀэ, а унашӀор икӀоу агъэцакӀэу пфӀлоштӀэп, зэхэдз ямылэу ахъщэ къызэрагъэхъэ-щтым пае ныбжыкӀэхэм аращэ.

— Мы лъэныкъомкӀэ пшъэдэ-кӀыжъэу щылэр мэкӀэ дэд. Хабзэр зыукъогъэ щакӀом тазырэу ра-гъэхъырэр сомэ мин нылэп, ау мы тутыныр зицӀэкӀэ сомэ мин 50 фэдиз фэдэ къыфехъы. Джа-ры зэкӀэ зымыгъэхъурэр. Мыщ кӀэралыгъо пащэхэр пхъэшагъэ хэлъэу къекӀолӀэнхэ фæе, — **къылуагъ УФ-м и Обществен-
нэ палатэ хэтэу С. Гамзаевым.**

Мы тутын лъэпкӀыр къыдэ-зыгъэкӀыхэрэм ыкӀи зыщэхэрэм ягъогу пыбзыкӀыгъэным Къэра-

лыгъо Думэр, Минздравыр, Мин-промторгыр мы уахътэм егупшы-сэх. Сыда плэмэ тутыным изэрар къызлӀагъэхэрэр мафэ къэс нахы-бэ мэхъух. Жэм дэткӀухъэрэ тутын зэгъэфедэгъур джы сомэ 30-кӀэ ащэ зэрэхъугъэм фэшӀ бэмэ къызлӀагъэхъан амал ялэ хъугъэ.

— «Снюсыр» наркотик зы-хэлъ веществокӀэ алытэрэп ыкӀи хабзэу щылэмкӀэ ар шхъэи-хыгъэу ащэн фит, ау зыныбжэ имыкӀыгъэхэм аращэ мыхъунэу унашӀо щыт. Мэзэ заулӀэкӀэ узэ-кӀэлӀэбэжъмэ, мы гумэкӀыгъом идэгъэзыжынын ведомствэм Іоф дишлэнэу ригъэжъагъ. Лугъо къы-зыпымыкӀыр, жэм дэткӀухъэрэ тутынуэ «снюсым» тиреспубликэ инэу зыщышхъомбгъугъэу пфӀло-штӀэп. Гъэсэныгъэ учреждение-хэм ар ашагъэфедэу ыкӀи аша-луагъэкӀэу мы мафэм ехъулӀэу зыпары къэбар къытӀэкӀыжъагъ. Арэу щытми, ыпэ титэу ащ тызэрэпэшӀуеклоштым тыпылӀ, — **ею АР-м хэгъэгу клоцӀ Іоф-хэмкӀэ и Министерствэ нар-котикхэр хэбзэнчъэу къызэрэ-
рагъэкӀокӀыхэрэм лыплӀэ-
гъэнымкӀэ отделым ипащэу
НэфышӀэ Рустам.**

Пащэм къызэрилуагъэмкӀэ, наркоманиер гумэкӀыгъошхоу зэрэщытыр къыдалытӀэзэ, ана-хъэу зыныбжэ имыкӀыгъэхэр ыкӀи ныбжыкӀэхэр ащ щылухъу-мэгъэнхэм фӀлорышлэхэрэ про-филактикэ Іофшлэнхэм язэхэщэн министерствэм ыналэ лъэшэу тет. Іофшъабзэхэм чанэу ахэ-лажъэх республикэм иминистер-ствэхэм, комитетхэм, гъэсэныгъэ учреждениехэм, общественнэ объединениехэм ялӀыкӀохэр.

Мы уахътэм ехъулӀэу МВД-м ипрофилактикэ учет зыныбжэ имыкӀыгъэ бзэджэшӀэ нэбгыри 176-рэ хэт, ахэм ащыщэу зы нэбгырэм наркотикыр къызфи-гъэфедэгъ. ПэшлорыгъэшӀ Іоф-шъабзэхэу зэрэхъагъэхэм яшӀа-гъэкӀэ, хэбзэнчъэу наркотикыр къызэрэрагъэкӀокӀыгъэм епхы-гъэу административнэ протокол 657-рэ зэхагъэуцагъ, блӀэкӀыгъэ илъэсым мыщ фэдэ иуахътэ егъэпшагъэмэ, а пчъагъэр 101-кӀэ нахъыб.

Сабийм ицӀыкӀлугъом къыш-ублагъэу Іоф дӀэплӀэн, нарко-тикым, тутыным зэрарэу къа-хъырэр, ар мыхъужьырэ узэу зэрэщытыр агурыбгъӀонэу щыт. Ащ пае нахъыбэрэ мы Іофыгъор къӀэплӀэтын, утегушылэн фæе. Ау зэкӀэми анахъ шхъалэр еджа-плӀэхэм, унагъохэм дэх имылэу мы гумэкӀыгъом ащытегушылэн-хэр ары. Ведомствэм пшъэрылӀ шхъалэу илэхэм ащыщ шӀагъэ къэзытырэ пэшлорыгъэшӀ Іоф-шъабзэхэм язэхэщэн.

КӀАРЭ Фатим.

Боксым имэфэкI шъыпкъагъ

(ИкIаух).

Адыгъ къаралыгъо университетым физкультурэмрэ дзюдомеркIэ и Институт ия 2-рэ курс Сергей Врaдий щеджэ, тренерэу Сергей Ким ипаш.

— Зэнэкъокъур Мыекъуапэ зэрэщыкIуагъэм сэркIэ мэхъанэ иI, — кытилуагъ Сергей Врaдий. — СичIыпIэгъухэр кызырэфэгъумэкIыхэрэм сигъэгъушхощыгъ. ЗэхэщакIохэм лъэшэу тафэраз...

ЗэлашIэрэ тренерэу Владимир Овчинниковым ыгъэсэрэ Игорь Ионовыр Къыблэ-Сахалинскэ кыкIыгъэ Максим Летвинец текуагъ. Адыгъ Республикэм ибыракъ Игорь Ионовым зэнэкъокъум щигъэбыбэтагъ. НэбгырипшI пчъагъэ кыгоуцозэ нэпэеплъ сурэтхэу атырахыгъэхэр гум шукIэ кынэжышхыгъ. Теуцожь районым кыкIыгъэ купышхом Игорь Ионовыр хэтэу сурэтэу атырахыгъэм къеушыхъаты спортым лъапкъхэр зэрэзэфыщэхэ—рэр.

— Мыекъуапэ теклоныгъэр кызырэфэгъушхыгъэр сицIыны-

гъэ хэкIокIэштэп, — кытилуагъ Игорь Ионовым. — Тхъэм псауныгъэ къарет Iэгъу кысфытеуагъэхэм...

Руслан Файфер Краснодарщыщ, Юрий Кашинскэр Новосибирскэ кыкIыгъ. Едзыгъо 12-м боксерхэр щызэнэкъокъугъэх. ЗэлукIэгъур зыхышхыгъэр кэшIэгъуагъу шытыгъ. Р. Файфер теклоныгъэр фагъэшъошагъ, Дунэе зэнэкъокъум хэлэжъэнымкIэ фитыныгъэ иIэ хъугъэ.

Африкэм илIыкIо боксерхэри Мыекъуапэ щыкIогъэ зэнэкъокъум щытлэгъугъэх.

Республикэм и Парламент и Тхъаматэу Владимир Нарожнэр, Правительствэмрэ Парламентымрэ якъулыкъушIэхэр зэнэкъокъум еплъыгъэх.

— Спортым имэфэкI непэ тлэгъугъэ. Боксерхэм тафэгумэкIышхыгъ, зэлукIэгъухэм теклоныгъэр къащыдэзыхышхыгъ тымышIэу тIаплъыгъ. Боксер пэпчъ гъетыныгъэ, лIыгъэ кызыхыгъафэгъ, спортсменхэм лъытэныгъэ зэфашIыжышхыгъ, — кытилуагъ Адыгъ

Республикэм и ЛIышхъэу Къумпыл Мурат.

— Илъэс къэс боксымкIэ Дунэе зэлукIэгъур Мыекъуапэ щызэхэщэнэу къэбар зэрэзэхэсхыгъэм сигъэгъушхыгъ, — кытилуагъ дунаим ичемпионэу Григорий

Дрозд. — Адыгъ Республикэм спорт псэолъэ дэгъухэр щагъэпсыгъэх. Республикэм и ЛIышхъэ спортым пыщагъ. Мыекъуапэ щырагъэжъэгъэхэ Дунэе зэлукIэгъухэр лъагъэкIотэнхэу зэхэщакIохэм сафэлъало.

Спортымрэ гъашIэмрэ

Ныбджэгъухэр фэгъушIох

Судьяхэр хэмылажъэхэу спорт зэнэкъокъухэр зэхэщэхэрэп. Николай Походенкэм имэфэкI мафэ непэ хигъэунэфыкIызэ, ищыIэныгъэ гъогъу фызэплъэкIыжы.

Мыекъуапэ кышышхыгъ, икIэлэцIыкIугъом футбол ешIэщыгъ. Тренерхэу Г. Безбогынэр, А. Пономаревыр ипашэхэу зэлукIэгъухэм зафигъэхъазырышхыгъ. ФутболымкIэ судья хъуныр имурад шъхъалэхэм ахильытэщыгъ. Виктор Калешиныр IэпыIэгъу кыфэхъузэ, спортышхом хэхъагъ.

СССР хэгъэгъушхом щыкIорэ зэнэкъокъум иапшъэрэ куп исудьяу шытыгъ. «Динамо» Тбилиси «Торпедо» Москва зызэдешIэхэм,

Н. Походенкэр зэнэкъокъум исудья шъхъэлагъ.

Адыгъ къаралыгъо университетым физкультурэмкIэ ыкIи дзюдомеркIэ и Институт Н. Походенкэм кылухыгъ. Аужырэ илъэсхэм Адыгъ Республикэм футболымкIэ и Федерацие итхъаматэу Iоф ешIэ.

— Спорт псэуалъэхэу тIлэхэм япчъагъэ илъэс къэс хэхъо, — кылуатэ Николай Походенкэм. — Республикэм зэнэкъокъухэр гъэшIэгъонэу щэкIох. Адыгеим

ифутбол зеушъомбгъу. Къоджэ спортыр нахъ лъагъэу кълэтыгъэнымкIэ ти ЛIышхъэу Къумпыл Мурат, Правительствэр Iофыгъуабэмэ кIэщакIо афэхъух. Егъэжъэплэшлухэу ашыгъэхэр лъыгъэкIотэгъэнхэм тыпыл.

Николай Походенкэм ыныбжь илъэс 70-рэ зэрэхъурэм фэшI иныбджэгъухэр, спортым илофышIэхэр кыфэгъушхыгъ, бэгъашIэ хъунэу фэлъало. Опсэу, Николай! Тхъэм уигухэлъышлухэр кыбдегъэхъух.

Футбол

Зэнэкъокъур тшIогъэшIэгъон

Республикэм футболымкIэ икIымэфэ зэнэкъокъу хэлажъэхэрэ командэхэу апышхэрэ купым хэтхэм ятIонэрэ ешIэгъухэр тыгъэгъазэм и 1-м яIагъэх.

КIЭУХХЭР

«Спортмастер» — «Фышт» — 1:2, «МФОК-Ошъутен» — «Чыгушъхъ» — 0:3, «Урожай» — «Картонтара-СШОР» — 5:1, «Дорожник» — «Ошъутен» — 1:5.

«Фыштым» иешIахэу Виталий Власовымрэ Александр Нартиковымрэ зэрызэ «Спортмастерым» икълэпчъэ Iэгъуор дадзагъ. ХьокIон Заур «Спортмастерым» кыххэщыгъ, хъагъэм Iэгъуор ридзагъ.

«Чыгушъхъэм» хэтэу Антон Винниковым тIогъогогъо, Шэртан Бислъан зэ «МФОК-Ошъутенэм» икълэпчъэ Iэгъуор дадзагъ.

«Картонтара-СШОР-м» зэлукIэгъур дэгъоу ыублагъ, Зезэрэхъэ

Артур «Урожайм» икълэпчъэ Iэгъуор дахэу дидзагъ. Тульскэм иешIахэу ягуетыныгъэ кырамыгъэлъхэу апэкIэ илIышхыгъэх. Денис Крыловым гъогъогуищэ, Александр Филипповымрэ Валерий Яковлевымрэ зэрызэ хъагъэм Iэгъуор радзи, 5:1-у теклоныгъэр кыдахыгъ.

«Ошъутенэм» иешIахэу Мэзлэукъо Рустамрэ Такъый Руслъанрэ тIорытIо, Щыко Руслъан зэ «Дорожником» икълэпчъэ Iэгъуор дадзагъ. Iашэ Анзор «Дорожником» хэт. Метрэ 15 фэдизкIэ кълэпчъэу зыпэчыжъэм лъэшэу дауи, хъагъэм Iэгъуор щычэрэгъугъ. «Дорожникир» дэу ешIагъэу тлъытэрэп, «Ошъутенэр» иIэпэлэсэныгъэкIэ нахъ лъэшыгъ.

ЧЫПIЭХЭР

1. «Ошъутен» — 6
2. «Урожай» — 6
3. «Чыгушъхъ» — 6
4. «Картонтара» — 3
5. «Фышт» — 3
6. «Спортмастер» — 0
7. МФОК — 0

8. «Дорожник» — 0. Я 3-РЭ ЗЭЛУКIЭГЪУХЭР 8.12

«Фышт» — «Картонтара»
«Ошъутен» — «Спортмастер»
«Чыгушъхъ» — «Урожай»
«Дорожник» — МФОК.

ЗЭЛУКIЭГЪУХЭР

Пчэдыжъым сыхъатыр 10-м стадионэу «Юностым» щаублэщтых.

Зэнэкъокъум изэхэщакIохэм ащыщхэу Сергей Двойниковымрэ Пэнэшъу Мыхъамодэрэ кызырэталау—гъэу, судьяхэм ялшъэрылхэр дэгъоу агъэцкIэх. ЕшIахэу гъетыныгъэ ахэлъ.

Футболыр зышIогъэшIэгъонхэу зэлукIэгъухэм яплъыхэрэм загъэпсэфынымкIэ амалышлухэр ялэх.

Урысыем и Къаралыгъо Думэ идепутатэу Хъасанэкъо Мурат, республикэм спортымкIэ илофышIэхэр ешIэгъухэм яплъыгъэх.

Сурэтым итхэр: «Урожай» «Картонтара-СШОР-м» футбол дешIэ.

Зэхэзыщагъэр ыкIи кыдэзыгъэкIырэр:
Адыгъ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр:
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщыIэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
Редакцием авторхэм кълыхырэр А4-кIэ заджэхэрэ тхъапэхэу зипчъагъэкIэ 5-м емыхъухэрэр ары. Са-тырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлгъэу, шрифтыр 12-м нахъ цIыкIунэу щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэкIегъэкIожыхъ.
E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:
Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, теле-радиокъэтын-хэмкIэ ыкIи зэлы-IэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIоры-шIапIэ, зэраушыхъатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
ООО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкIэмкIи
пчъагъэр
4129
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 2857

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр
Сыхъатыр
18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэуахътэр
Сыхъатыр
18.00

Редактор
шъхъаIэр
Дэргэ Т. И.

Редактор шъхъаIэм итуадзэр
МэшIэкъо С. А.

ПшгъэдэкIыжъ зыхъырэ секретарыр

Хъурмэ
Хъ. Хъ.

НэкIубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТIыгъ Нурбий.